

АНАЛІЗ СТАНУ ЗБЕРЕЖЕНОСТІ ТЕРИТОРІЇ ПАРКУ ПАЛАЦОВО-ПАРКОВОГО КОМПЛЕКСУ ГРОХОЛЬСЬКИХ В П'ЯТНИЧАНАХ

¹Вінницький національний технічний університет

Анотація

Висвітлено стан збереженості території парку палацово-паркового комплексу Грохольських в П'ятничанах. Досліджено історичний та сучасний вигляди парку в контексті змін власника.

Ключові слова: Грохольські, парк, палацово-парковий комплекс, П'ятничани, збереження.

Abstract

The state of conservation of the territory of the park of the palace-park complex of Groholskiy in Pyatnychany is highlighted. The historical and modern appearance of the park in the context of changes in ownership was studied.

Keywords: Grocholski, park, palace and park complex, Pyatnychany, saving

Вступ

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва становлять вагомую частину світової, європейської та національної культурної спадщини. Вони відображають історію культур і народів, демонструють єдність людини та природи, поєднання в єдиній композиції різних видів і стилів мистецтва.

Творці та засновники історичних парків-пам'яток садово-паркового мистецтва намагалися творчо передати соціально-політичні та економічні зміни у суспільстві, креативно відобразити його запити на культуру, нові смаки, запити та можливості. Процеси виникнення парків-пам'яток садово-паркового мистецтва та особливості їхнього розвитку і художньо-естетичного удосконалення.

Сьогодні важливими є їх екологічні та рекреаційні функції, здатність задовільняти естетичні та відпочинкові потреби людей. Метою роботи є визначення стану збереженості парку у П'ятничанах задля подальшого відновлення. Основними завданнями є: проаналізувати історичний стан парку, дослідити сучасний стан збереженості та прослідкувати негативні наслідки сучасної експлуатації.

Результати досліджень

На території комплексу містилась стайня для расових коней. В стайні було 36 коней арабської породи, рід яких ішов від арабських коней Вацлава Жевуського. Біля стайні стояла кругла башта. Возовня містила колекцію старих карет. До палацу вела липова алея, посаджена на честь відвідин 17 листопада 1781 року короля Речі Посполитої Станіслава Августа Понятовські. Алея проіснувала до 40-х років ХХ ст.

Парк займав 8 га. Старосвітський парк був перероблений Діонісієм Міклером близько 1830 року. В парку існувала оранжерея. На відстані півтора кілометра від замку розташовувався Чорний ліс, в якому містився звіринець. В звіринцю було 150 оленів. В замковій псарні тримали хортів та гончих псів (огири). Перед замком існували 2 газони. Сам замок-палац мав каналізаційну систему, містив кілька лазень. Вода надходила з криниці завглибшки 84 м, з яких 40 були прорубані в скелі.

Парк у П'ятничанах проектував і багато років займався його вирощуванням відомий паркобудівничий Діонісій Міклер. На 32-х гектарах навколо палацу Грохольських створено один із кращих тогочасних європейських парків. Його назвали «Красунею».

Рослини для парку завозились з Північної Америки, з Польщі.

До 1918-го року тут були оранжереї вартістю в мільйон царських рублів. Марія Собанська в спогадах пише: «На території, де розташувалися парники, ми мали три оранжереї. Найбільшу —

під екзотичні рослини: пальми, цитринові й помаранчеві дерева, гранати, тощо... Мали також «ананасарню», де було дуже гаряче, і дозрівали справжні ананаси, і вони, хоча невеликі, та з'являлися в залі-їдальні... варто було б заглибитися в сад, цей наш п'ятничанський сад... зі старими, чудовими деревами, що пам'ятали давні покоління...»

Всього в парку зростало понад 80 видів дерево-чагарникових порід, в тому числі такі рідкісні, як модрина польська, дуб червоний, горобина берека, катальпа, так зване «макаронне дерево», горіх чорний, бук червонолистий. Крім того тут чимало невеликих березових острівків, білої акації, тополі канадської.

У часи Грохольських у парку було гарне озеро з кришталево-чистою водою та оздоблене мозаїкою, береги були огорожені вишуканим кованим парканом.

Тут є дерева, яким по 300-400 років, але вони у жахливому стані, бо не оберігаються ні обласною радою, як власником 32 га парку, ні диспансером, що поселився в палаці Грохольських і відповідає за утримання парку

В останні десятиліття замулились джерела, які наповнювали водойму, зникла мозаїка, якою було викладене дно, обвалились штучні гроти, посухли і поламались рідкісні зелені насадження навколо панського озера.

Рисунок 1 – Фото з архіву родини Грохольських, розміщене у книзі “Архітектурні візерунки древніх П'ятничан і не тільки...”. [6]

Рисунок 2 – Фото з архіву родини Грохольських, розміщене у книзі “Архітектурні візерунки древніх П'ятничан і не тільки...”

Для багатьох вінничан П'ятничанський парк асоціюється лише з територією обласного ендокринного диспансеру, але це не так. Ця медична установа за паспортом парку була його балансоутримувачем.

Фактично володіє парком громада м. Вінниці. Проте, за останні роки частину парку фактично розподілили на різні земельні ділянки, а ще частина території є неоформленою. Фактично територію парку досі не виділено в окрему земельну ділянку, що створює широкі можливості для подальшого розподілу. Біля корпусів лікарні парк впорядкований. У його центральній частині завжди людно. Очищають чагарники чагарники. Вирізають аварійні дерева.

З історії парку різних дослідників відомо, що тут були висаджені цінні екземпляри бука червоного, модрина польської, горіха чорного, береки, бігніонієвидної катальпи, тощо. Проте сьогодні, це уже спустошені галявини засадили молодими пагонами, проте планування нових дерев хаотичне та потребує впорядкованого формування та перспективного розвитку.

Рисунок 3 – Фото сучасного стану парку [7].

Висновки

Проаналізовано стан збереженості території парку навколо П'ятничанського палацу. Визначено особливості планувальної структури парку у історичний та сучасний періоди. Досліджено негативні наслідки сучасної експлуатації парку та невпорядкованої чистки дерев.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Aftanazy, R., *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej. T.10. Wojewodstwo Braclawskie*. Wrocław: Zakład Narodowy im.Ossolinskich.1996, 654 с.
2. Мудрак О.В. Заповідні об'єкти Вінниччини. Вінниця: Велес, 2005
3. Садиба Грохольських (Вінниця). [Електронний ресурс]: // <https://tamtour.com.ua/sadyba-hrokholskykh-vinnytsia> // (дата звернення 20.04.2022)
4. Малаков, Д., *По Брацлавщине (От Винницы до Тульчина)*. Москва: Искусство. 1982, 56 с.
5. Колесник, В. *Відомі поляки в історії Вінниччини: Біографічний словник*. Вінниця: ВМГО "Розвиток", 2007, 745 с.
6. Пустиннікова, І., Замки та храми України. [online] Доступно: // <https://castles.com.ua/index.html> // Дата звернення [05.03.2022].
7. Тиманович Є. В., Денисова Л.М. Паспорт «П'ятничанський парк». Вінниця: Департамент містобудування та архітектури м. Вінниці. 2007 р.

Кошова Анастасія-Юлія Олегівна - студентка групи БМ-206, Факультет будівництва цивільної та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: nastiayulia08@gmail.com

Науковий керівник: **Хороша Оксана Іванівна** – кандидат архітектури, старший викладач кафедри будівництва, міського господарства та архітектури, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: korosha@vntu.edu.ua

Koshova Anastasiia-Yuliia— student of BM-20b group, Faculty of Construction, civil and ecology engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: nastiayulia08@gmail.com

Supervisor: Khorosha Oksana - PhD, senior lecturer of department construction, urban and architectural Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: korosha@vntu.edu.ua